

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **733**
G.J. van Middelkoop
Geloven met diepgang

MEDITATIEF **738**
A.J. Minnema
De eeuwige lofzang

HOOG GENOTEERD **739**
H. Veldman
Thomas a Kempis en
de navolging van Christus

ACHTERGRONDEN **741**
J.R. Douma
Spiriteel christologie

LITURGIE EN GEMEENTE **744**
H. Veldman
Met Geneefse psalmen
naar de Johannes c. Lasco
bibliotheek

SAMENLEVING **747**
H. Timmermans
Werken vanuit de bron

SYNODE-IMPRESSIES **749**
H. Veldman
Hemelmuzeiek

en verder...

Uit de Kerken
Persbericht
Meegelezer,

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

GELOVEN MET DIEPGANG

*H*ebben gereformeerden wel diepgang in hun geloof? Of zijn hun mooie woorden bloemen zonder wortels? Hervormd-gereformeerden hebben daarover soms hun vragen. Wij spreken de taal van de gereformeerde belijdenis, maar is het ook doorleefd? Schuilt daarachter ook 'de religie van de belijdenis', zo vragen zij dan. Of ze zijn stelliger: hef klinkt allemaal wel mooi, maar toch, maar toch... Gereformeerden missen de bevinding, hef echte kennen van God. En daar gaaf het toch eigenlijk om. Zo'n tien jaar terug konden we in eigen kring horen dat we ons wel erg druk maakten om de kerk en belijdenis en om de gereformeerde organisaties. Maar kenden we wel een band met Christus? Moest onze geloofsaandacht niet weer geconcentreerd worden op Hem? In de discussie in het Nederlands Dagblad naar aanleiding van 'Henk Jasperse' komt de vraag opnieuw aan de orde. In de sfeer waarin we de dingen vandaag beleven, kan de vraag je bekruipt, wat je geloven eigenlijk voorstelt. En of de gereformeerde uitwerking en vormgeving van hef geloven in Christus wel zo belangrijk is als wij voor-geven. Maken we ons niet druk om afgeleide dingen, terwijl we op hef wezenlijke punt onze verankering dreigen kwijt te raken?

Aanvechting

Wat 'Henk Jasperse' aan de orde stelt, en de reacties en commentaren, laten verwarring zien en roepen verwarring op. Wat wil

hij eigenlijk precies? Hoe moet je zijn schrijven lezen? Hij stelt inhoudelijk iets aan de orde wat allerlei mensen kunnen herkennen, maar hij doet dit als predikant. Zijn verhaal wordt aange-

kondigd als een hartekreet van iemand in nood, maar kan ook gelezen worden als een manifest, een openlijke verklaring dat het voortaan anders moet. Als je het verhaal leest op de ene manier, vraagt dat om een andere reactie dan wanneer je het op een andere manier leest.

Ik laat nu builen beschouwing dat hij predikant is. En ook dat zijn betoog gezien kan worden als een manifest. Ik wil me concentreren op de inhoud en aandacht geven aan her punt, dat we in onze (postmoderne) tijd op een heel bijzondere wijze grote moeite kunnen ervaren met het geloven. En onze twijfels kunnen hebben over de manier waarop wij als gereformeerden met ons

geloof omgaan en het vormgeven. Want hoe dat ook hij 'Henk Jasperse' liggen mag, er zijn ongetwijfeld veel mensen in de kerken die hier mee zitten. Het is een eigentijdse vorm van twijfel. Twijfel zelf is van alle tijden. Toen Christus na zijn opstanding de discipelen bij elkaar liet komen op de berg in Galilea om hen als apostelen de wereld in te sluren, waren er zelfs op dat moment enkelen die twijfelden (Matt. 28:17). En wie van ons kan niet van tijd tot tijd zeggen: ik geloof Heer, kom mijn ongeloof te hulp? We lezen in het Nieuwe Testament van gelovigen die van de waarheid dreigen af te dwalen, maar tot inkeer gebracht mogen worden (Jakobus 5:19). En Judas roept ons op, barmhartig te zijn jegens sommigen die twijfelen (en anderen te redden door hen uit het vuur te rukken en bij nog weer anderen in je barmhartigheid toch ook beducht te zijn voor besmetting) (22-23). Daarom: hoe kunnen we elkaar helpen als we aangevochten worden door postmoderne twijfels? En dat in het besef, dat we, als we staan in het geloof, niet staan door eigen kracht?

Symptomen

Postmodern, wat wordt daarmee bedoeld? Het is de manier waarop velen vandaag de dingen beleven. Lindijer schreef daarover in 1998 zijn boek *Postmodern bestaan; mens zijn en geloven in een na-moderne cultuur* (ik besprak het op 20 maart 1999). Postmoderne mensen zetten, zegt hij, veel vraagtekens bij allerlei waarheden en 'geboden' van vroeger. Zij willen zelf beslissen en kiezen. Het strakke en principiële van destijds spreekt hen niet meer aan; ze zijn minder rechtlijnig. Soms oriënteren zij zich nog wel op een traditie, maar ze gaan daar dan wat losjes mee om. Je geeft je er niet zon-

der meer aan gewonnen. Je bekijkt de traditie kritisch en kiest zelf uit wat je in eigen traditie bruikbaar en waardevol vindt. Verder pik je ook elementen op uit andere tradities die je aanspreken. In de grote idealen en verwachtingen van vroeger kunnen postmoderne mensen niet meer geloven. Die inspireren hen niet meer. Vandaag is (bijna) alles goed, alles mag, maakt niet uit. Dat leidt tot verslapping en ongeïnteresseerdheid. Veel mensen kijken niet verder dan hun eigen leven. Dat leven kent geen groter perspectief en geen diepere zin. Ze dobberen maar wat rond zonder een bepaald doel; ze zijn geen pelgrim, op reis naar een doel, maar tourist, die het maar een beetje bekijkt.

Een postmodern mens voelt zich niet een mens uit één stuk, met een duidelijke identiteit. Soms kent hij iets van verwarring en verscheurdheid. Hij heeft nogal wat kritische gevoelens en is geneigd aan veel te twijfelen. Een argwanende houding brengt hem ertoe allerlei dingen te ontmaskeren en te ontmaskeren en door hun gewichtigheid heen te prikken. Hij bekijkt de dingen met ironie en een relativiserende glimlach. Relativisme en scepsis gaan domineren, stilstand en apathie zijn het gevolg. Als je niet meer kunt geloven in grote politieke en godsdienstige verhalen, ken je niet langer zin, bezieling en geborgenheid in je leven. De postmoderne mens gelooft niet meer dat alles van liogerhand bepaald is. Op veel geloofsvragen heeft hij geen antwoorden: hij weet het niet zo precies. Voor zijn gevoel is iets nog niet waar omdat het in de Bijbel staat of omdat de kerk het leert. Je mag alles betwijfelen en onderzoeken. Je kunt de dingen in veel verschillende perspectieven zien. De overtuigingen die jij

KERNREDACTIE

DRS. G. J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E. A. DE BOER,
DRS. A. L. TH. DE BRUIJNE
DRS. I. D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES,
J. WESTERT

MEDEWERKERS:

J. J. D. BAAS, DRS. E. BRINK,
J. M. DE JONG,
DRS. C. HOKSBERGEN,
DRS. A. S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meulenbedlaan 159, 4602 XK Almelo,
tel. 0546-870843, E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

UITGEVER:

Print Media bv, Bedum, Technische Realisatie
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum,
Telefoon 050 - 3013636, Fax 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).

E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank, 66 30.92 620

ABONNEMENT:

€ 47,- per jaar. Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 52,50,- per jaar (buitenland).
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden.

Losse nummers € 1,20 (incl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah
Tel (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: € 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

vandaag hebt, hebben maar betrekkelijke geldigheid. Dat geldt ook hij vragen van goed en kwaad: je kunt niet uitgaan van vaste normen, maar je gaat zoekend je weg. Over wie God is, over zijn leiding in het leven van een mens en in de geschiedenis van de wereld en een komend Koninkrijk durft een postmodern gelovige nauwelijks te spreken. Tot zover de typering van Lindijer, waar ook wij wel iets (of meer) van herkennen, denk ik. Lindijer verwacht, dat het postmoderne levensgevoel binnen de kerken te vinden zal zijn bij kritische, progressieve rooms-katholieken en bij niet-traditionele protestanten. In de streng-orthodoxe kerken zal weinig postmodern heseft te vinden zijn, denkt hij, 'tenzij sluimerend onder jongeren die nog meegaan op de oude weg door de binding aan familie en dorp, maar ook aarzelingen kennen'. De sluimer lijkt voorbij: intussen is de postmoderne schemering diep in de orthodoxe kerken doorgedrongen, liden we in het ND, en ervaren velen ontworteling en desoriëntatie.

Diagnose

Is het vandaag, niet langer mogelijk te geloven in de traditioneel gereformeerde vorm? Hoort dat bij een voorbijgaande tijd? Kan het de mens van vandaag niet langer aanspreken, boeien en bezielen? Moeten we liet laten voor wat het is en accepteren, dat in de wereld van vandaag alleen een andere variant van geloven mogelijk is? Dat we niet méér mogen verwachten dan een geloven in stukken en brokken? Waarbij we in een zee van onzekerheid en onbegrepenheid ronddobberen en liet hoofd maar net boven water kunnen houden? Of hij alle uiterlijke welvaart onze ziel zien verkommeren in een woestijn, waar

slechts weinig oases zijn? Dat zijn boeiende beelden die een mens best kunnen aanspreken. Maar we zullen toch onomwonden moeien vaststellen, dat deze postmoderne variant van geloven iets totaal anders is dan het christelijk geloof zoals we dat in de brieven van het Nieuwe Testament tegenkomen. Net zo min als je vroeger christen-existentialist kon wezen, kun je nu postmodern christen zijn. Wie de dingen postmodern beleeft en ziet, is geestelijk geïnfecteerd door wat Lewis noemde het vergif van het subjectivisme. Door een overgrote nadruk op het subjectieve komt een mens tot een individualistische en relativistische opstelling. Los van God raakt hij ook andere verbondenheden kwijt en verliest hij uiteindelijk zichzelf.

Rij aanvechting door postmodern gevoelens zullen we dan ook vroeg of laat moeten vaststellen dat hier sprake is van ziekte. En elkaar helpen afstand te nemen van deze belevingspatronen van de wereld. En te komen tot een metamorfose van denken en voelen, waardoor wij andere mensen worden met een nieuwe gezindheid (Rom. 12:2).

Staan voor God

Om elkaar echt te helpen zullen we heel persoonlijk en invloend met elkaar moeten spreken. Daarbij is de eerste en meest fundamentele vraag: hoe staan we tegenover God, in de zin van voor zijn aangezicht, onder zijn oog? Stel ik mij in vertrouwen in zijn licht, waarin alle uiterlijke schijn wegvallt? Mag Hij mij zien zoals ik ben en voel ik mij ondanks alles bij Hem geborgen, in de geest van Psalm 139? En zoeken we zijn aangezicht bestendig, elke dag opnieuw, niet als het ons invalt, maar structureel? Gaan we elke dag op de knieën om Hem te danken, dat

we mogen leven in Zijn wereld en als onderdanen van Hem, de koning voor wie alles leeft? Om daarna onze wensen door gebed en smeking aan Hem voor te leggen? Dan, zegt Paulus, zal de vrede van God, die alle begrip te hoven gaai, onze harten en gedachten behoeden in Christus Jezus (Filippenzen 4:6-7). Als wij naderen tot God, zal Hij tot ons naderen, zegt Jakobus, die dat verbindt met het gebod onze zondige handen te reinigen en onze harten van innerlijke verdeeldheid te zuiveren (4:8). Als we zo onszelf mogen zien in het licht van Gods vriendelijk aangezicht, weten we dat Hij ons ziet staan. En dat is een geweldige basis wanneer ik voor diepe vragen sta als: wie ben ik? waar sta ik? wat mag ik doen? Ik kan het daarbij best heel moeilijk hebben, met veel vragen en onzekerheden te kampen krijgen, misschien wel het gevoel hebben in een woestijn te verkeren. Maar het kan nooit de culturele woestijn zijn waar moderne theologen soms over spreken. Het is de woestijn waarin de kerk al sinds Christus' hemelvaart verkeert. In die woestijnsituatie sta ik er niet alleen voor, maar samen met de gemeenschap van de kerk en onder de zorg van haar Heer (Op. 12).

Voortdurende verbondenheid

Hij gaat daar met ons mee, is God met ons. We hebben niet slechts op momenten en ogenblikken contact met Hem. Zijn bemoeienis is niet maar een incidentele blikseminslag in ons bestaan. De ontmoetingen met Hem beperken zich niet tot bijzondere ervaringen in meditatie en gebed. Mei zijn Woord is Hij ons permanent nabij. Met zijn Geest komt Hij niet af en toe binnen, maar wil Hij wonen in ons hart. We leven in voortdu-

rende verbondenheid met Hem. Dat is de werkelijkheid van het Verbond, een levende relatie tussen de drie-enige God en ons. Als je moeite hebt met het geloof, doe je er goed aan het doopsformulier nog eens te lezen: dat alles is bij je doop door God gezegd. Maak eens een samenvalling in eigen woorden en noem **wat** Vader. Zoon en Geest toezegden je leven lang te willen doen. God verbindt zich aan ons bestaan, draagt het, verlost het en werkt heen naar een totale vernieuwing. We zouden die realiteit van het werken van Gods Geest in ons leven veel sterker moeten beseffen. We zouden dat verder moeten bedenken, het samen bespreken en er veel vaker over moeten preken. Dat zou kunnen leiden tot een dieper beleven en misschien ook tot een nieuw stuk gereformeerd belijden, waarin we beschrijven wat de Bijbel leert over de dynamiek van Gods Geest in het leven van elke oprechte gelovige. En dat zo, dat het ons voortdurend in vuur zet, inspireert en het perspectief op de doorbraak van Gods Rijk openhoudt. Dat besef van voortdurende verbondenheid met God geeft ons een diep houvast. Het maakt ook dat ons leven niet meer op onszelf gericht is, maar dat God in het midden komt te staan. Waar door ons bestaan gaat draaien om Hem en ons leven een leven wordt van toewijding en vreugdevolle dienst.

Levende steen

Die dienst is geen zaak van ieder voor zich alleen. God besteedt heel veel persoonlijke zorg aan elk van ons. Maar bij al die individuele aandacht wil Hij geen individualistische opstelling. Hij ziet ons niet op onszelf: Hij doet ons leven in een gemeenschap. De verbondenheid met Hem

moei ook tot uitdrukking komen in onze verbondenheid met elkaar, met **zijn** kerk. Ik mag daarbinnen mijn specifieke eigenheid behouden, misschien zelfs steeds meer krijgen. Dat eigene draagt bij tot een volledig functioneren van het totale lichaam. Maar ik laat mijzelf ook als levende steen invoegen in de tempel in aanbouw. Ik mag behoren bij het volk van God, me daaraan geven, me zo dienstbaar maken aan de komst van Gods Koninkrijk. En dat in het besef, dat God daaraan wereldwijd werkt, al eeuwen lang. In dat voor ons onoverzienbare geheel heeft Hij voor elk van ons een unieke rol bepaald waarin wij zijn raad mogen dienen in juist deze tijd met juist onze geheel eigen mogelijkheden.

Richtinggevende leer

De gemeenschap van de kerk is het kader waarin we **ons** wijden aan de dienst van onze Heer. **Als** het goed is, worden we daar steeds opnieuw en steeds dieper verbonden met God en met elkaar. Het luisteren naar de prediking brengt ons in de invloedssfeer van Gods Geest. In onze persoonlijke geloofsbeleving lopen wij kans eenzijdige accenten te leggen. Bepaalde elementen van de bijbelse boodschap spreken ons meer aan dan andere. Vanuit eigen gevoelens zijn we geneigd vaker te kijken naar teksten of passages die ons veel doen en minder aandacht te geven aan andere. Dan hebben we een prediking nodig die recht doet aan het geheel van de bijbelse leer om ons te corrigeren en onze bril weer schoon te poetsen. En om in positieve zin ons geloof te onderhouden en verder te verdiepen. Wij belijden die bijbelse Iccr elke week met de Twaalf artikelen. Het is goed dat de uitwerking die de Heidelbergse catechismus daarvan geeft

ook systematisch aan bod komt in de prediking. Zo zijn we voor de inhoud van **wat** we mogen geloven niet afhankelijk van onze gevoelens en voorkeuren, maar blijft ons geloof gezond doordat het zich laat richten door de leer van de kerk van alle tijden. Door gehoorzame aanvaarding van het **héle** Woord van de HERE en door het onderhouden van alles wat Christus bevoelen heeft (Matt. 28:20). Zo 'buijen we ons onder **het** juk van Christus'.

Een leven verliezen en een leven winnen

Vanuit een staan voor God kunnen we zo ook steeds meer een gelovig zicht krijgen op de kaders waarin God ons leven plaatst. We mogen leven in verbondenheid met Hem, **we** mogen Hem dienen in zijn kerk, we mogen ons geloven, ons doen en laten, laten bepalen door wat zijn Woord ons leert: richtlijnen die levenskracht geven en een bron van vreugde zijn, waarom onze ogen ervan gaan stralen (Psalm 19). Dat vraagt er wel om, dat we veel opgeven dat moderne en postmoderne mensen lief is: zelfstandigheid, zelfontplooiing, eigenzinnigheid. Dat geven we op als we Jezus volgen. Hijzelf gebruikte daarbij termen als jezelf verloochenen en dagelijks je kruis oppakken. Als je gehecht blijft aan je oude leven, raak je je leven kwijt; als je het opgeeft om Hem en zijn evangelie, zul je het pas echt behouden (Markus 8:34-35), ook al in deze tijd.

Christus volgen

Toen Christus zijn eerste discipelen riep, was zijn oproep *Volg mij* voldoende om hen de netten de netten te laten en mee te gaan. Een bijzonder begin van een relatie die steeds dieper zou worden. Pas geleidelijk aan kwamen

ze tot het besef wie Hij was en wat de hand met Hem betekende: Hij had woorden van eeuwig leven, Mij was de Zoon van God. Hij liet de Vader zien, in zijn sterven nam Hij ook hun oude leven mee, zijn opstaan zou ook kracht tot nieuw leven brengen in hun bestaan, met zijn Geest zou Hij hen in een permanent proces van binnenuit omvormen tot mensen die net als Hij God als Vader gaan erkennen en voor wie het leven zoals Hij wil hun eten en drinken is.

Ook in postmoderne lijden roept Christus op T-lem te volgen. We worden aangesproken door zijn woorden, gebod door zijn boodschap, aangetrokken door zijn persoon en gaan steeds meer geestelijke verbondenheid met Hem ervaren. In die verbondenheid accepteren we het, dat Hij steeds meer beslag legt op ons; we aanvaarden wat Hij zegt, we schikken ons naar wat Hij wil, we erkennen zijn koninklijke heerschappij over ons bestaan. Ons leven krijgt een nieuwe oriëntatie voor denken en doen en wordt vruchtbaar wanneer onze ontplooiing in het saam slaat van een dienen van onze godde God.

Dat alles kan ons bevrijden van onszelf en onze gevoelens van onvrede en verveldheid. Het kan ons ook bevrijden van verkeerde visies op wat gereformeerd leven en geloven eigenlijk betekende en ook vandaag betekenen kan. Het vindt zijn wortels

in de omgang met de Bijbel en de ontmoeting met Christus en zijn Vader daarin. Het krijgt in de allereerste plaats vorm in het 'zoeken van Gods aangezicht' in liet gebed waarmee we op Gods woorden reageren. Het kent onderwerping aan God en aanvaardt dat Hij met ons omgaat in een verbondsrelatie, ons een plaats geeft in zijn kerk en ons op zijn spoor houdt door de gezonde leer. Aandacht daarvoor staat niet op gespannen voet met onze band met Christus, maar geeft daar uiting aan. Ook onze spanningen voor bredere gereformeerde actie wilden en willen niet anders zijn dan concrete dienst aan Hem. Wie gereformeerd gelooft en leeft, zoekt naar eenheid van wortel en vrucht, integratie van een innerlijk beleven van het heil met een totaal-christelijk leven, in alle breedte en volle diepte. Zo doen we recht aan de volheid van de bijbelse boodschap.

Als wij zelf ons steeds weer goed realiseren wat dit alles inhoudt, kunnen we bij postmoderne aanvechtingen elkaar helpen de dingen met andere ogen te zien en met een nieuw hart te beleven. Dan verwachten we het van de HERE en vinden bij Hem steeds weer nieuwe kracht tot onvermoeibaar dienen (Jes. 40:31), met licht in het hart (2 Kor. 4:6) en vurig van geest (Rom. 12:11).

Drs. G.J. van Middelkoop is eindredacteur van dit blad

Persbericht

Zomerschool Moslims en het Evangelie

Vijf dagen van intensieve bezinning, studie en ontmoeting, maandag 25 t/m vrijdag 28 juni.

Evenals voorgaande jaren organiseren stichting Evangelie & Moslims en de Arabische Wereld Zending, (AWZ) een zomerschool voor christenen die zich willen bezinnen hoe zij persoonlijk en/of vanuit hun gemeente in Christus' naam iets kunnen betekenen voor moslims. Sprekers op de Zomerschool zijn mensen met een ruime ervaring in de omgang met moslims, enkelen zijn zelf afkomstig uit de wereld van de Islam.

Thema's die aan de orde komen zijn: Verhouding moslims-christenen, kernbegrippen in bijbel en koran, betekenis van de sjarie'a en contextualisatie. Het cursusgeld bedraagt 160 euro. Dit is inclusief de maaltijden en overnachting op basis van 2 of 4 persoonskamers. Meer informatie of aanmelding bij de AWZ (020-6129061) of E&M (033-4659290; e-mail: buro@evangelie-moslims.nl).

GEERDS CONSULT

creatief en toekomstgericht

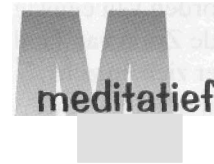
Coaching & Supervisie
Loopbaanbegeleiding
Conflictbemiddeling
Teamonderzoeken

Drs. J.F. (Koos) Geerds
Wicherserf 19
7722 AT Dalfsen
T 0529-432766
F 0529-436499
E geerdsconsult@wxs.nl

Lied van de week 16 juni:

Voor zondag 16 juni staat gezang 110 uit het Liedboek voor de Kerken op het rooster. Dit lied is al eerder aan bod geweest. Een bespreking heeft gestaan in De Reformatie, jaargang 75, nummer 25.

(n.a.v. Ezra 3)

Feest op de puinhopen

Als één man zijn ze naar Jeruzalem gekomen. Gods teruggekeerde gemeente. Ruim een half jaar zijn ze weer thuis. Wakker geworden door Gods wekker zijn ze thuis gekomen. Maar wat een puinhoop is het daar. Gods huis en hun huis liggen verwoest. In geloof zijn ze opnieuw begonnen de HERE te dienen. Er wordt een provisorisch altaar gebouw. Maar de puinhoop map de pret niet drukken. Er is feestvreugde rond Gods altaar. Een tempel zag ik in haar nog niet. Want de HERE is haar tempel. Offerdienst en eredienst zijn niet afhankelijk van een gebouw of van vormen, als het er op aankomt. Het gaat de Here om ons hart.

"Wie lof offert, eert Mij, en baant de weg dat Ik hem Gods heil doe zien." (Ps. 50:23) De lof aan God is de hoofdweg van het heil. Zo komt God aan zijn eer en bereiken reddingen en genade ons zichtbaar. Want de Here is goed. zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid.

Begin van eeuwig refrein

Een tempel zag ik in haar nog niet. Dat gaat komen. Puin wordt geruimd. Een geweldige logistieke operatie wordt opgezet. Want Gods gemeente wil Gods huis herstellen.

Wanneer de plechtige eerste-steenlegging plaatsvindt, is het weer groot Teest in Jeruzalem. Want God gaat verder. Hij maakt een nieuw begin. Dit begin moet je niet onderschatten.

Het maakt de harten en de tongen los van de priesterkoren en van heel het volk. Ze zingen beurtzangen van lof en prijs aan de HERE. *"Want Hij is goed, want zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid over Israël."*

Dat is de manier van Psalm 118 en Psalm 136. Met hetzelfde refrein. Dit is de eeuwige hymne voor God. Zij klinkt door in alle psalmen en liederen die Gods gemeente zingt de eeuwen door. Een eeuwig refrein. Deze lofzang verandert nooit. Hiervoor moeten mijn hart en mond altijd goed gestemd zijn. "De HERE is goed, zijn liefde duurt eeuwig."

Gemengd geluid

Wat hoor ik? Door het gejuich heen klinkt een ander geluid. Luid gehuil, hoor ik. Je moet goed luisteren om het te kunnen onderscheiden.

De hoeksteen van de nieuwe tempel wordt gelegd. Dan komen verschillende emoties los. Gejuich en gehuil.

Waarom huilen de oudere mensen? Hebben ze heimwee naar vroeger? Vast. Ze hebben de eerste tempel nog meegemaakt. Huilen ze omdat het vroeger allemaal beter en mooier was in de kerk en de eredienst? Hopelijk niet. Zo goed was het allemaal niet voor de ballingschap. Als je aan de eerste tempel denkt, dat komen de zonde en ellende van Gods volk in beeld. Het is met de tempel nog niet zoals vroeger? Zal het ooit wel wat worden? Je vraagt het je af. Er wordt gehuild, maar liet

gejuich overstemt uiteindelijk het gehuil.

Het gemengde geluid wordt tot in de verte gehoord. Het klinkt daar als eendrachtige lof voor de HERE. Zo horen de mensen het. Eendracht maakt macht in het loven van de HERE. De eeuwige lofzang klinkt vandaag al in Gods gemeente. Soms gebarsten en gemengd met snikken. *"Want de HERE is goed, zijn liefde duurt in eeuwigheid."*

Eendracht draagt ver

Kijk eens hoever die eendrachtige lofzang draagt. Het volk juichte zo hard dat het tot in de wijde omtrek was te horen. De burenhoren het. De volken horen het en worden gecalmeerd. Wat gebeurt hier?

Ja, deze lofzang draagt nog veel verder. Tot de troon van God. Het is een aangenaam offer voor de Here.

Groot gejuich klinkt bij het leggen van de hoeksteen van Gods huis. Tot in de verte. De eeuwen door. Hoe zal het dan wel niet zijn als het huis van de Here klaar is? Afgebouwd, voltooid, volmaakt.

Eeuwige vreugde. Want God woont dan bij de mensen. Eeuwige lofzang. Want de Here is goed, zijn liefde duurt in eeuwigheid. Wat zal er eendrachtig gejuicht worden voor de Here in het nieuwe Jeruzalem.

Lijkt u het wat om daaraan mee te doen? Mij wel.

Ds. A.J. Minnema is predikant van de Gereformeerde Kerk te Balkbrug

THOMAS A KEMPIS EN DE NAVOLGING VAN CHRISTUS

H. Veldman

Hoog genoteerd

Vroeger werd hij wel gerekend tot de 'voorlopers van de Hervorming'. Maar vandaag staat Thomas a Kempis gewoon waar hij staat: in een middeleeuwse roomse kerkcultuur waarin het echt niet zo vreemd was de Heilige Schrift te openen, die over te schrijven en alleen al zó doende de woorden van God te overdenken. Allicht zijn wij gereformeerden altijd wat voorzichtig met mensen uit de roomse kerk, maar toch denk ik dat het klimaat van nu niet meer zo anti-papistisch is dat we geen waardering voor een rooms getuigenis kunnen ophoren. Ik heb het altijd niet een blijde tinteling ervaren hoe enkele decennia geleden iemand als P. Jongeling in het *Gereformeerd Gezinsblad* (en het ND) zo positief schreef over (ethische) thema's die bepaalde kerkelijke leiders van en in Rome aan de orde stelden. En in verschillende gesprekken met mijn vrijetijden en kennissen werd (en wordt) ook meer dan eens aangegeven dat we met de middeleeuwse kerk feitelijk te maken hebben met de enige kerk die God in dit werelddeel had laten stichten. Met andere woorden: iemand als Thomas a Kempis behoort tot de erfplanten van alle christenen. Wat nou weer niet berekent dat we al zijn woorden maar voor zoete koek moeten slikken. Maar dat mag van geen enkel mensenvoedwoord, hoe 'hoog genoteerd' ook.

Vruchtbaai schrijver

Thomas a Kempis behoort tot de vruchtbaarste schrijvers van de late middeleeuwen. Hij was gebo-

ren omstreeks 1380 en leefde tot 1471 en was naar school geweest bij de Broeders des Gemeenen Levens in het IJsseldal; in en hij steden als Deventer en Zwolle. Hij heeft bijna driekwart eeuw in het klooster op de Agnietenberg bij Zwolle geleefd en gewerkt. Allerlei Latijnse werken staan op zijn naam. Meestal hadden ze de bedoeling de praktische vroomheid te bevorderen. We zullen de titels maar achterwege laten, nl zal de onderzoeker zijn weg naar Thomas' verzamelde werken (*Opera Omnia*) wel weten te vinden. Het Latijn geeft intussen wel aan dat de belangrijkste doelgroep van Thomas de geestelijke elite van zijn dagen betrof – niet de leken. Men dacht sterk in termen van een hiërarchische orde: de leiders eerst, dan de 'gewone man'.

Christus navolgen

Toch springt er bij Thomas één boekje uit dat juist wel heel erg veel invloed op de gewone man heeft uitgeoefend. Het is de *Imitatio Christi*, d.w.z. de *Navolging van Christus*. Die invloed strekte zich zelfs uit tot in de kringen van de Nadere Reformatie! En zo word je dan ook meteen 'voorloper' van de Reformatie. Nu zit de waarde van de *Imitatio* vooral in de eerste hoofdstukken. Het 'Eerste Boek' bevat namelijk 'Heilzame vermaningen voor het geestelijk leven'. Ze bevatten inderdaad veel praktische raadgevingen hoe je als christen dient te leven: 'Volg Christus na en versmaad de ijdelheden der wereld'; 'Wees in eigen ogen gering'. Tho-

mas wijst op 'de leer der waarheid' en bepleit 'het lezen van de Heilige Schrift'. En al is zijn taal gewikkeld in het kleed van de late middeleeuwen, toch doet zijn boodschap weldadig aan – juist in onze wereld waar men maar draaft en rent, die uit is op geluk en warmte ... en het zo vaak maar niet kan vinden. Christus navolgen – daarvoor is allereerst nodig rust en concentratie op de primaire dingen tussen God en mens. En dat mag zijn tijd toch kosten...?

Mystiek ook aanwezig

De r.k. kerkhistoricus R.R. Post was in zijn boek over *De Moderne Devotie* heel enthousiast over het geschrift van Thomas a Kempis. "Dit heerlijke boek heeft intussen alle tijden getrotseerd, de Devoten lang, overleefd, en versterkt, vertroost, en bevredigt in onze dagen nog zoveel zielen." Maar hij wijst toch ook op een mystieke trek in dit werk: "Schijnbaar zonder orde is het toch niet geheel vreemd aan de werken, die de drie stadia van het opgaan naar God beschrijven: de reiniging, de verlichting, de vereniging. Al vindt men er ook geen beschrijving van de hoogste mystiek, toch geeft – aldus Post – het derde boek wel het verlangen naar dat stadium van de hoogste uiting van liefde op aarde."

Thomas zelf aan het woord

In boek 1, hoofdstuk 1 gaat het om 'de navolging van Christus en

het geringschatten van al wat louter tijdelijk en zinledig is'. En Thomas schrijft in korter spreuken het volgende:

1. *Wie Mij volgt, wandelt niet in duisternis, (Joh. 8:12) zegt de Heer.*
2. *Dit zijn woorden van Christus, waarmee wij worden aangespoord, Hem in zijn leven en gedrag na te volgen, als wij in waarheid verlicht willen zijn en bevrijd van alle verblindheid van hart.*
3. *Onze voornaamste zorg behoort daarom te zijn dat wij ons diepgaand bezinnen op het leven van Jezus Christus.*
4. *De leer van Christus gaat uit boven alle onderrichting van de heiligen, en had men maar de ware geest, men zou daar verborgen manna in ontdekken.*
5. *Maar het is zo dat velen ook na het dikwijls horen van het evangelie weinig innerlijk verlangen in zich gewaarworden, omdat zij Christus' geest niet hebben.*
6. *Wie echter Christus' woorden ten volle wil proeven en verstaan, moet de gelijkvormigheid met Hem nastreven in heel zijn leven.*
7. *Wat baat het u diepzinnig over de Drieëenheid te redetwisten als ge de nederigheid mist en daarom de Drieëenheid mishaat?*
8. *Werkelijk, grote woorden maken niet heilig en rechtvaardig, maar door een leven van deugd wordt men aangenaam aan God.*
9. *Een diep berouw wil ik liever voelen dan de begripsbepaling ervan kennen.*
10. *Al zoudt ge de hele bijbel van buiten kennen en de uitspraken van alle filosofen, wat zou u dat alles baten zonder de liefde Gods en zijn genade?*
11. *Het ene is al dwazer dan het andere en alles is dwaasheid (Pred. 1:2), behalve God te beminnen en Hem alleen te dienen.*
12. *Dit is de hoogste wijsheid: de bijkomstigheeden inzien van wat*

voorbijgaat en zich moeite geven voor het rijk der hemelen.

13. Dwaasheid is dus vergankelijk-ke rijkdom najagen en daarop zijn hoop stellen.

...

21. Wie hun zinnelijkheid volgen, besmeuren hun geweten en verliezen Gods genade.

Voor wie meer wil lezen: er zijn vele Nederlandstalige edities van dit oude geschrift; de jongste is de vertaling van Gerard Wijdeveld en kwam uit in 1995 te Kampen-Kapellen.

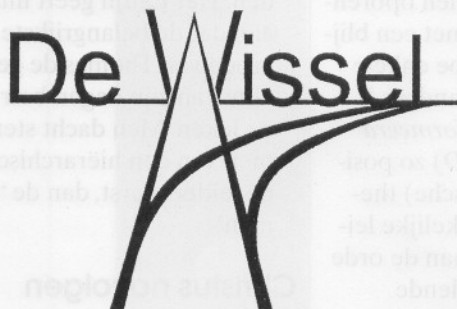
De auteur, drs. H. Veldman, is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn

uit de kerken

Winsum – Beroepen: G.H. Hutten te Franeker-Sexbierum

Blije-Holwerd - Scribaatwijziging: J.W. van der Weit, Zwarteweg 2, 9171 LK Blije. Tel. 0519-562496; email: scriba@blij.gkv.nl

Radiokerkdienst - Op D.V. 9 juni a.s. (17.02 uur - 747 AM) zal de Stichting Zendtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Zwolle. Voorganger in deze dienst zal zijn ds. G. Zomer.

...om op een ander spoor te komen...

De Wissel, opvanghuis voor christelijke hulpverlening.

Adres opvanghuis: De Ruyterstraat 15-17
9781 BW Bedum
tel. 050-3049033

De Wissel is bedoeld voor mensen met **psychosociale** problemen, problemen rond relaties, huwelijk, geloof en identiteit, overspannenheid.

Voor meer informatie kunt u een brochure aanvragen bij het secretariaat, of kijken op de website van De Wissel: www.dewissel.nl.

Adres secretariaat: De Kastanje 1
9781 VC Bedum.
Tel. 050-3015362

De Wissel is afhankelijk van giften van kerken en particulieren/donateurs. Het banknummer is **30.63.21.718** t.n.v. Stichting KLOP, o.v.v. De Wissel.

De Wissel maakt deel uit van Stichting KLOP te Assen.
Inschrijffnummer K.V.K. te Meppel S20759

achtergronden

Welke Christus is het Oriëntatiepunt voor olie prediking? Op die vraag wil ik in dit tweede artikel nader ingaan. En daarmee proberen we eigenlijk een antwoord te zoeken op de vraag die Jezus zelf aan ons stelt: 'Maar gij, wie zegt gij, dat Ik ben?' (Matteüs 16:13).

Als ik voor mezelf naga hoe ik die vraag van jongsaf heb leren beantwoorden, dan springt sterk in het oog dat Christus Degene was die aan het kruis is gestorven voor mijn zonden. God was een lange weg gegaan om te komen tot het centrum van de heilsgeschiedenis: het kruis op Golgotha. Deze Christus, die is opgestaan op de derde dag, is nu Degene die vol kracht en macht als Koning zit aan Gods rechterhand. Hij regeert zijn Kerk, door Geest en Woord. En Hij zal terugkomen op de dag der dagen, wanneer Hij verschijnen zal op de wolken met grote macht en heerlijkheid.

Al deze oneindig kostbare woorden heb ik me toegeëigend. Zo leerde ik Christus kennen. En toch hield er een onvervuld verlangen. Was deze Christus niet te veel een Christus-op-afstand? Een Christus die toen-en-daar is gestorven en opgestaan, die nu ver boven ons is verheven in de hemel, die straks zal weerkomen op de wolken. En dan zie ik een soort boog over mijn leven: het beginpunt ligt vroeger, het hoogtepunt ligt boven in de hemel, het eindpunt ligt later. Samengevat: het accent in dit alles ligt sterk bij de Christus voor ons.

Persoonlijk

Met bovenstaande heb ik expres wat persoonlijk gehouden. Als ik zeg dat ik Christus in opvoeding en onderwijs vooral heb leren kennen als de Christus voor mij en de Christus buiten mij, wil ik daarmee dus niet beweren dat dat wel voor alle gereformeerde-vrijgemaakte christenen zal gelden. Ik kom gelukkig ook genoeg geloofsgenoten tegen die heel persoonlijk kunnen spreken over Jezus Christus die alles voor hen is.

En toch schrijf ik nu maar even verder vanuit de vooronderstelling dat het belangrijk is dat we meer aandacht krijgen voor de Christus in ons. En voor de Geest van Christus. Uiteraard is er ook veel over die Geest veel gesproken en gepreekt. Maar het beeld dat hij mij is blijven hangen is die van de Heilige Geest 'die van Zichzelf afwijst naar Christus'. En dan maken we daar een groot aringebaar bij om te wijzen naar de Christus buiten ons. Het gaat hier dan om de verhouding tussen de Geest en Christus. En dan is een zeer belangrijke lijn in het bijbelse spreken dat de Geest onze aandacht richt op Christus. Ik denk vooral aan Johannes 16.

Schets van een geheroriënteerde preekvisie

- * Christocentrische prediking
- Spirituele christologie
 - * De preek: stem van Christus
 - * Preken: roepen tot gemeenschap met Christus
 - * De prediker: passie voor Christus

Daar gaat het over de andere Trooster die de Christus zal verheerlijken: 'Want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen.'

De Geest richt onze aandacht op Christus. Dat is de Christus die buiten ons is: de Gekruisigde, de Opgestane, de Verheerlijkte die zal weerkomen. Maar er is meer. Is het niet beter om te zeggen: de Geest brengt Christus in ons hart? De Geest wijst niet zozeer van Zichzelf af om onze aandacht te richten op de Christus buiten ons, maar Hij richt onze aandacht op de Christus die woning wil maken in onze harten en onze levens. Sterker nog: de Geest is het die ons in gemeenschap met Christus laat leven, de Geest is het die de intieme verbondenheid met Jezus schept, de Geest is het die ons de Here toe-eigent, en alles wat in Hem is.

Christologie

Tegen de achtergrond van het bovenstaande zou ik een pleidooi willen voeren voor het opnieuw doordenken van de christologie. Professor B. Kamphuis merkte laatst in een interview op dat de

leer in het kerkelijk leven nauwelijks een rol speelt. Wordt er wel theologisch nagedacht over de belangrijke thema's van het christelijk geloof? Zijn we er wel op uit om ons geloof (op)nieuw te verwoorden, ook op het niveau van de theologie? Ik denk dat daaraan dringend behoefte is. Heel de discussie rond 'Henk Jasperse' wijst daar ook op.

Aan die theologische bezinning wil ik hier een (uiteraard kleine) bijdrage leveren door de suggestie te doen dat we wel eens last konden hebben van een versmalde christologie, waarin vooral de Christus vóór ons in beeld wordt gebracht. Ik zou - en besef dat daarin een zekere eenzijdigheid valt waar te nemen die eigen is aan pleidooien die reageren op een gesignaleerd manco - willen pleiten voor het ontwikkelen c.q. verwoorden van een spirituele christologie. Daarmee bedoel ik, heel kort samengevat: een christologie die inzet bij wat de kern van christen-zijn is, namelijk de gemeenschap met Christus. Ik werk dat zo dadelijk nog wat verder uit.

Spiritueel

Eerst vraag ik ook even aandacht voor dat woord spiritueel. Dat is een eigentijds (zo u wilt: modieus) woord. En toch wil ik het gebruiken vanuit mijn verlangen eigentijds en relevant te theologiseren. Spiritualiteit is een erg belangrijk thema voor onze kerken en voorlopig zal dat ook nog wel even zo blijven. Nu kunnen we uitgebreide discussies gaan voeren over de vraag of dat nu wel een wenselijk woord is, maar dergelijke discussies lijken me minder vruchtbaar. Ik gebruik het woord vooral ook omdat het heel goed bijbels te bronnen is. In het woord spiritueel zit het woord spiritus. En dat betekent: Geest. Als we de term spiritualiteit gebruiken in de context van

het christelijk geloof, dan richt dat woord onze aandacht op de Geest (Spiritus) die de Geest van Christus is (Romeinen 8:9). Deze Geest leert ons zeggen: 'Jezus is Heer' (1 Korintiërs 12:3). Deze Geest is ons gegeven om ons door waar geloof aan Christus deel te geven, en zo aan al zijn weldaden (Zondag 20, antwoord 53). Deze Geest is het die ons verenigt met Christus (Zondag 28, antwoord 76).

Een spirituele christologie is dus een christologie die inzet bij de geloofswerkelijkheid van de Geestelijke verbondenheid van Christus met de christen, van de christen met Christus. Christus, en de gemeenschap met Hem, daar zet een spirituele christologie in. Belangrijke bijbelwoorden die dan een rol spelen zijn onder andere de volgende. 1 Korinte 1 vers 9: 'God is getrouw, door wie gij zijt geroepen tot gemeenschap met zijn Zoon Jezus Christus, onze Here.' 2 Korintiërs 13 vers 5: 'Stelt uzelf op de proef, of gij wel in het geloof zijt, onderzoekt uzelf. Of zijt gij niet zo zeker van uzelf, dat Jezus Christus in u is? Want anders zijt gij verwerpelijk.' Galaten 2 vers 20: 'Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, (dat is), niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij.' Kolossenzen 1 vers 27: 'Hun heeft God willen bekendmaken, hoe rijk de heerlijkheid van dit geheimenis is onder de heidenen: Christus onder (letterlijk: in) u, de hoop der heerlijkheid.' Van groot belang is ook het beeld van de Wijnstok en de ranken: 'Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Wie in Mij blijft, gelijk Ik in Hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen' (Johannes 15:5).

Breder

Ik kan me voorstellen dat een lezer nu zegt: kom je zo niet opnieuw uit bij een wel heel

smalle christologie? Een christologie die bijna opgaat in de Christus met wie je een persoonlijke relatie mag hebben? Die vraag is denk ik zeer ter zake. Maar ze kan te vroeg worden gesteld. Te vroeg in die zin dat we ons toch weer te snel verwijderen van de Geestelijke werkelijkheid van Christus in ons om alle nadruk te leggen op Christus voor ons. Het gaat uiteindelijk om beide. In een echte Christus-theologie en in een werkelijke Christus-prediking wordt ons de Christus voor ons en de Christus in ons voor ogen geschilderd. Er is dus over Christus veel meer te zeggen dan ik hier doe. Want Christus is ook: de Koning van de kerk, de mens van vlees en bloed die in Israël zijn levensweg die een lijdensweg was ging. Christus is ook: het Woord van God, Gods eigen Zoon die in de wereld gezonden is om verzoening tot stand te brengen. Christus is ook: het Lam van God, het schaap dat stom is voor zijn scheerders, de Zon der gerechtigheid, de Zoon van David, Gods geheimenis. Ja, Christus is alles en 'in Hem zijn alle schatten van wijsheid en kennis verborgen' (Kolossenzen 2:3).

Dieper

En toch geloof ik dat dat alles pas werkelijk gekend wordt in de gemeenschap met Christus. Dat leer ik van een uitspraak van de christelijke gereformeerde professor J.J. van der Schuit die ik tegenkwam in een boekje van prof. dr. W. van 't Spijker. Die uitspraak luidt als volgt: 'Het driedvoudig ambt van Christus kan met name in de gemeenschap met Christus gekend worden.' De gehele Christus (totus Christus) komt ons voor ogen te staan als we nadenken en preken vanuit de gemeenschap met Christus. Zijn allesomvattende werk dat in de belijdenis wordt uitgedrukt in

zijn drievoudige ambt van Profeet, Priester en Koning, wordt gekend en beleefd in de Geestelijke verbondenheid met Hem.

Samenvattend zou ik het dan zo willen zeggen: de diepte van de gemeenschap met Christus is de plaats waar de bezinning op christocentrische prediking moet inzetten, in de hoop en de verwachting dat zo Christus alleen (*solus Christus*) en Christus geheel en al (*totus Christus*) in de prediking naar ons toekomt.

Centrum

Daarmee probeer ik dus een centrum aan te wijzen voor een geheroriënteerde bezinning op de prediking. Juist op dit punt

heb ik veel geleerd van het al genoemde boekje van W. van 't Spijker, dat als titel heeft: 'Gemeenschap met Christus. Centraal gegeven van de gereformeerde theologie' (Kok Kampen, 1995). De hoofdstelling van dat boekje is dat gemeenschap met Christus (de *unio mystica cum Christo*) een centraal gegeven is van de gereformeerde theologie. Van 't Spijker wijst dat onder andere aan bij Luther, Bucer en Calvijn. Als ik in deze artikelen dus pleit voor een homiletische heroriëntatie op 'Christus en de gemeenschap met Hem', dan is dat een poging om een voor de gereformeerde theologie centraal gegeven in het centrum van de homiletische aandacht te plaatsen.

Ik doe dat, uiteraard, in de context van onze eigen tijd. Een tijd waarin veel verlangen is naar ervaring, persoonlijke relaties, gemeenschap. Dat verlangen is ook voelbaar in de kerken. Dat is echter niet alleen maar postmodern, het is ook een heel duidelijke lijn in het evangelie en dus ook in de gereformeerde traditie. Want christelijk geloven heeft als kern: de door de Geest van God gewerkte gemeenschap met Christus. 'Dit nu is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige en waarachtige God, en Jezus Christus, die Gij gezonden hebt' (Johannes 17:3).

Ds. J.R. Douma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk

Vluchtelingen reizen altijd last minute

Giro 550 • Postbus 4130 • 7320 AC Apeldoorn
www.ZOAweb.org

MET GENEEFSE PSALMEN NAAR DE JOHANNES A LASCO BIBLIOTHEEK

H. Veldman

Een impressie van het tweede Emdersymposium over het Psalter van Calvijn

Op een van de meest karakteristieke plaatsen van de reformatie in Europa kwamen van 8 tot 10 april jl. enkele tientallen hymnologen, kerkhistorici en belangstellenden bijeen in een symposium. Het doel was te luisteren naar deskundige inleiders die velden over hun onderzoek naar het Geneefse Psalter (van Calvijn, Marot en Beza) dat in de 16de eeuw zijn plaats wist in te nemen in de liturgie van de kerken der Hervorming in West-Europa. We bevonden ons in het Oostfriese Emden, in de fraai gerestaureerde Grote Kerk, die nu het adres is van de eeuwenoude (sinds 1559 bestaande) en zeer befaamde Johannes a Lasco Bibliotheek.

Een bibliotheek met een intrigerend 'Forschungsprojekt'

In het middenschip van de Grote Kerk – waar nu de schilderijen hangen van vroeg-reformatorische voorgangers als Johannes a Lasco, Albertus Rizaes Hardenberg en Menso Alting – stonden de stoelen klaar voor de vele tientallen belangstellenden uit alle werelddelen (!), die met elkaar doorspraken over het hoe, waar en waarom van de doorwerking van de psalmberijming van Genève in Duitsland en in Nederland. Het symposium is een vast onderdeel van het drie jaar durende 'Forschungsprojekt' van het 'Hugenottenpsalter' van de Johannes a Lasco Bibliotheek dat, onder leiding van prof. dr. E. Grunewald (Oldenburg) en dr. J.R. Luth (Groningen), dit thema aan de orde heeft gesteld. In 2003 hopen de organisatoren een

afsluitend congres te organiseren. Het was nu de tweede keer dat men een dergelijk symposium hield - in maart 2001 had men het genoegen beleefd om op een tweedaags congres naast twee Duitse en vier Nederlandse inleiders ook te vernemen wat men in Genève en Parijs, en zelfs in de USA aan resultaat had geboekt inzake het onderzoeksthema. Deze keer was het aantal sprekers uitgebreid tot twaalf: met name de Duitse bijdragen waren talrijker, nu van zes deskundigen. Het aantal Nederlanders stond opnieuw op vier: prof. dr. H.J. Selderhuis (Apeldoorn), dr. J.R. Luth (Groningen), drs. J. Meijer (Groningen) en dr. H. Beelen (verbonden aan de universiteit van Oldenburg). De muziek ontbrak natuurlijk niet: behalve een optreden van het koor van de Reformierte Kirche te Emden kon men ook de Japanse musicus prof. Masaaki Suzuki beluisteren die het histori-

liturgie en gerneente

sche orgel van Larrelt bespeelde. Suzuki is met name bekend door zijn project waarin hij alle cantates van Bach opneemt op cd.

Emden: goed voor asielzoekers

Emden was in de 16de eeuw een asielplaats voor vele geloofsvluchtelingen uit de Nederlanden, dank zij het ruimhartig beleid van de regionale overheid onder leiding van (m.n.) gravin Anna van Oldenburg. Zo was Emden in 1571 de plaats waar de eerste (algemene) gereformeerde synode van de Nederlanden kon worden gehouden. De Acta van Emden-1571 zijn onder ons bekend, prof. dr. EL. Rutgers heeft ze – samen met die van daarop volgende synoden – in 1889 (her)uitgegeven. Het heeft wel wat: te mogen congresseren op dezelfde plek waar ruim 400 jaar eerder de vervolgte gemeente van Christus haar tijdelijke rust mocht vinden. Ondanks het grote verschil: wij komen vandaag met automobielen die het milieu verontreinigen, maar die ons wel binnen een paar uur na het symposium weer in eigen land brengen. Daar mogen we ongestoord, op een eigentijdse manier, bezig zijn in de dienst van God die de historie van Zijn volk heenleidt naar de 'dag' van de eeuwige rust, die tegelijk de 'dag' is van de eeuwige lofsang!

Lobwasser: de 'Duitse Datheen'

De invloed van het calvinistische Genève op het Duitse protestan-

tisme is een problematische geweest. Dat heeft de relatief onbekende Paul Schede Melissus wel ondervonden toen hij het gereformeerde psalter uit Frankrijk over wilde brengen in de Duitse Palts; dr. R.G. Czaplă uit Tübingen vertelde over hem. De toenmalige moten kwamen niet alleen voort uit het taalverschil - daar wisten dichters in de regel wel raad mee -, maar die zaten vooral vast op de confessionele verschillen. Het dominante lutheranisme wilde geen voet geven aan calvinistische ideeën omtrent het avondmaal (waarbij veel gezongen werd...). De lutheranen kwamen op voor het eigen liederen en liedboeken zoals Luther daar zelf al een begin mee had gemaakt. Een thema dat in de duiding van de psalmen een kwestie betekende tussen calvinisten en lutheranen was dat van de al of niet christologische uitlegging. In de exegese van psalm 8 staat Luther erop om Christus daarin centraal te zien, terwijl calvinistische Duitsers - in navolging van Calvijn - vooral vanuit de dichter David zelf dachten. En zo iets was dan in de ogen van de lutheranen niets anders dan 'calvinistische Schriftvervalsing'. Van dit spanningsveld heeft de 'Duitse Dathen', Ambrosius Lobwasser (1515-1585), nogal wat ervaring opgedaan. Onderzoeker Lars Kessner M.A. (Mainz) deed uitvoerig verslag van Labwassers leven en streven. Diens psalmberijming (het Lobwasser Psalter, 1573/174) werd in Duitsland opgenomen in enkele lutherse gezangboeken, maar ze werd bij Duitse lutheranen - bij de Reformierten was Lobwasser lange tijd niet weg te slaan! - nooit bijzonder populair, mee doordat de lutheranen de dichter ervan als 'Augapfel und Sirene des Calvinismus' werd gezien. Lobwasser had immers in Frankrijk gestudeerd en daar het Geneefse psalter leren kennen en waarderen - en dat was typisch

gereformeerd... Een derde Duitser die in de 16de eeuw veel gedaan heeft voor de invoering van de psalmen uit Genève was; Philipp de Jongere, 'Freiherr von Winnenberg und Beilstein' (1538-1600). Hij gaf het Psalter van Winnenberg uit met alle 150 psalmen en de gezongen geloofsbelijdenis en de Lofzang van Simeon. En dat alles met de melodien van Genève. Dr. R.H. Jung schetste de problematiek rond deze voor velen onbekende kunstenaar.

Calvijn en de zingende asielzoekers

Prof. Selderhuis, die in 1997 inaugureerde met een rede over *Calvijn als asielzoeker* en in 2000 een verfrissende studie over Calvijns theologie van de Psalmen in het licht gaf onder de titel *God in her midden*, leidde zijn gehoor naar Calvijn die de basis legde van het Geneefse Psalter. Waarom vond de psalmberijming van Genève zoveel instemming? Ook bij de Nederlandse vluchtelingenkerken! Veel aspecten van de psalmen waren voor de gereformeerden zo herkenbaar: ze waren analoog aan hun eigen ervaringswerkelijkheid van lijden en strijden. Ook de soms militante toon van de psalmen past bij de beleevingswerkelijkheid van de 16de-eeuwers. In dat opzicht is de parallellie tussen David en Oranje, tussen Nederland en Israël, tussen Spanje en de Filistijnen in het Wilhelmus een voor ons bekeerd gegeven. Ook in het persoonlijk leven van Calvijn waren er verscheidene momenten die precies aansloten bij de beleevingswereld uit de psalmen: aanvechtingen, vijandschap, verlangen naar God, en naar rust en vrede. Daarmee is Calvijns theologie dus niet abstract-tijdsloos en ook niet gebonden aan zijn stad alleen. Deze stad, Genève, was in de 16de eeuw een toevluchtsoord voor veel geloofs-

vluchtelingen uit Frankrijk en Italië. Het aantal inwoners liep op van 13.000 in 1550 tot 21.000 in 1560. En precies in dat decennium is Calvijn bijna dagelijks - en in ieder geval wekelijks - bezig met zowel exegese van als prediking over de Psalmen. In 1557 komt zijn halmen-commentaar gereed. En daarin treffen we een veelheid van gegevens aan die ook iets zeggen over de persoonlijkheid van de commentator. Calvijn komt hierin min of meer schuchter wat weg van achter de coulissen. En van Beza weten we - hij schreef erover in een brief aan Heinrich Bullinger in Zürich - dat Calvijn in die jaren '50 zijn troost zocht in de Psalmen. En met hem deden dat grote groepen aan asielzoekers. Eerst in Genève, later ook in Londen en Emden en Frankfurt en ... daar waar we vandaag nog asielzoekers helpen met een kennismaking met de Psalmen (en misschien ook met Calvijn).

De ontvangst van de Geneefse psalmen in Nederland

Hymnoloog J.R. Luth, die een facsimile van de psalmberijming(en) van Utenhove 'bezorgde', stelde de vraag aan de orde in hoeverre men kan spreken van een grote en goede ontvangst van de psalmen uit Genève in de Nederlanden. Kwam de reformatie hier niet binnen 'op de vleugels van het psalmgezag'? De Nederlandse psalmberijmingen van Jan Utenhove en Petrus Dathen stonden als concurrenten tegenover elkaar, waarbij Dathen het in de kerken wist te winnen, terwijl de psalmberijming van Marnix te laat kwam om nog erkend te worden door de kerken. Dathen heeft het, ondanks het door velen wel onderkende bezwaar van een te woordelijke vertaling uit het Frans - waaruit voortvloeide een slechte verhouding tussen woord en toon - in de

kerken volgehouden tot 1773. En lof vandaag toe worden zijn psalmen nog gezongen in bepaalde gemeenten in Zuidwest-Nederland. Maar onderzoek heeft aangetoond dat tot ver in de 17de eeuw iii grote delen van Oost- en Noord-Nederland en in het gewest Utrecht de psalmen van Datheen helemaal niet (veel) gezongen werden; dat men juist daar nogal op Duitse liederen was geoticiiteerd. En dat terwijl de gereformeerde synodes alleen gi-nen licht voor Datheen hadden gegeven. Was dit independentisme of alleen maar gemakzucht?, zo kan men zich afvragen. Het tempo van de gemeentezang lag laag: het ritme was eigenlijk 'afwezig', voorzover zo iets. Wat het doel was van het langzame zingen? Wel, daarop gaven Johannes a Lasco en Maarten Micron al een antwoord: de mensen zullen door duidelijk en rustig te zingen beter begrijpen wát ze zingen? De praktijk ontstond echter dat men zo tergend langzaam ging zingen dat de woorden en lettergrepen zo uiteengerekt werden dat hun inhoudelijke betekenis niet meer herkend kon worden.

Al met al mogen we aannemen dat de melodieën - en dus de woorden van het Geneefse psalter - er niet zo makkelijk in gingen. Want er was nóg een groot probleem in Nederland: het verschijnsel 'gemeentezang' was onbekend en ook de melodieën waren niet bekend. Bovendien moest men het in de eredienst lange tijd stellen zonder de (wel aanwezige) orgels: de kwaliteiten van de voorzanger legden dus het meeste gewicht in de schaal. In diverse Hollandse steden (Delft o.a.) had men iets uitgedacht: men liet het stedelijk klokkenspel drie weken lang de melodie van een psalm weerklinken - een aardige vorm van volksopvoeding. Er zijn volgens Luth vrij veel aanwijzingen dat het met de invoering van de

Geneefse psalmen iii Nederland bepaald niet goed verlopen is en dat de psalmen van meet af niet-ritmisch gezongen zijn.

De Vlaamse psalmen van Jan Utenhove in de bagage van Oranje

In een vlot en boeiend betoog van dr. H. Beelen kregen de congressgangers in Emden een knappe karakteristiek te horen van het liedwerk van de uit Vlaanderen (Gent) afkomstige Jan Utenhove (1520-1565). Het werd duidelijk dat diens psalmberijming - die in een periode van zo'n 15 jaar gereed kwam en deels in Londen, deels in Emden werd uitgegeven - hij veel vooraanstaande mensen een bijzondere plaats heeft ingenomen. Zo heeft Johan van Oldenbarnevelt zich in de spannende nacht voorafgaande aan zijn executie (13 mei 1619) verdiept in de psalmen van Utenhove. En niemand minder dan Willem van Oranje wist zich bij zijn vlucht naar de Dillenburg in 1567 in zijn geloof gesteund door een bundel van Iltenhoves psalmberijmingen. Men proeft de werking ervan in 'De Verantwoordinge des Princen van Oraengien', hoe psalm 37 daar ingezet wordt tegen Alva en zijn handlangers. Ook Jan Utenhove is een geloofsvluchteling geweest die zijn vaderstad moest verlaten wegens de inquisitie die zich gekeerd had tegen de opvoering in 1543 van Iltenhoves 'ketterse' stuk 'Een seer schoon spel van zinnen'. Via Aken, Keulen en Straatsburg kwam hij in Engeland terecht (tijdens koning Eduard VI) en heeft daar leiding gegeven aan de Nederlandse vluchtelingengemeenten. Hij moest daar weg zien te komen voor de tirannie van Maria de Bloedige: de moeizame zeereis met een schare medegelovigen naar Denemarken leverde daar geen asiel op! Maar Emden werd de nieuwe wijkplaats, waar

hij een vooraanstaande plaats innam in de daar gevestigde vluchtelingenkerk. Hij werkte veel samen met A Lasco. Te Londen - tijdens koningin Elizabeth I - stierf Utenhove in 1565, toen zijn werk aan de psalmberijming iet voltooid was. Hij heeft de verschijning in druk - verzorgd door Godfried van Wingen - niet meer meegemaakt. In de 15 jaar waarin Utenhove aan zijn psalmberijming werkte, heeft hij zich in toenemende mate geconcentreerd op het Geneefse psalter. Maar zijn definitieve psalmberijming bevatte ook teksten en melodieën die uit het psalmboek van Calvijn c.s. afkomstig waren.

Het congres in Emden heeft met de daar gehouden referaten weer een aantal sluiers laten verdwijnen die het licht van de reformatie soms nog wat in liet halfdonker lieten. Maar nog steeds zijn niet alle vragen die men over de doorwerking van de Geneefse psalmberijming heeft, tot volledige klaarheid gebracht.

De deelnemers en ook de belangstellenden die het symposium niet hebben bezocht, zullen over enige tijd waalschijnlijk wel de studiebundel met de volledige teksten van de referaten kunnen aanschaffen. Wie eerder al op de hoogte wil blijven van de voortgang in de werkzaamheden van het bovengenoemde 'Forschungsprojekt' kan zich wenden tot de Johannes a Lasco Bibliotheek, Kirchstrasse 22, 26721 Emden (BRD) of zich laten informeren via de website van deze bieb: www.jalb.de - waar men zich t.z.t. ook kan aanmelden voor het symposium van het volgende jaar.

De auteur is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn

samenleving

Werken vanuit de Bron hoort bij het GMV. De bijbel is een unieke inspiratiebron om uit te putten als het gaat om de beoordeling van vraagstukken in je werk, in de maatschappij. Deze bron corrigeert het denken over markt en overheid. Deze Bron geeft corrigerende **aanwijzingen** over de belangentegenstellingen tussen werkgever en werknemer. Die Bron brengt mensen bij elkaar. Uit liefde! goede werken beoogden vijftig jaar geleden oprichters van het GMV. Terug naar de Bron. Dat was het motief voor de oprichting van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV) op 23 april 1952. Dit jaar vijftig jaar geleden. We mogen in dankbaarheid op de zegen die God gaf terugzien. En in alle heftiek van deze tijd is het waardevol. Je motiveert voor en de achtergronden van de oprichting van het GMV te beschrijven. Waardevol, omdat blijkt dat die uitgangspunten ook nu en voor de toekomst gelden.

Wie GMV zegt, zegt arbeid. En wie arbeid zegt, zegt GMV. Althans, dat hoop ik.

Want om arbeid ging en gaat liet in het GMV. Concreet steun van leden aan elkaar door het lidmaatschap van het GMV. Wat was de aanleiding voor de oprichting en wat betekende de geloofsovertuiging voor het concrete beleid?

Uitgangspunt

Uitgangspunt voor het GMV is de bijbelse opdracht aan de mens tot het verrichten van arbeid (Gen. 1:28), om daardoor in zijn levensonderhoud te voorzien en de aarde te bewerken en te bewaren in dienst van en tot eer van God en tot steun van de naaste. God geeft de mens talenten om die activiteiten te ontwikkelen. We zetten die talenten in uit dankbaarheid voor de verlossing door Christus. Dit uitgangspunt markeert een aantal fundamentele elementen die conse-

quenties hadden en hebben voor de beleidsrichting en structuur van het GMV. In het GMV gaat het daarom om de samenwerking tussen de werkgevers, werknemers en zelfstandigen, om het persoonlijk lidmaatschap, om breed gedragen hulpbetoon, om de positionering van de leden zelf, om bezinning en om verantwoordelijkheid voor de samenleving. Deze aspecten komen hieronder aan de orde.

Gezamenlijke werkopdracht

Het werk wat verricht wordt is uit dankbaarheid voor onze verlossing van onze zonden. Dit plaatst ons dagelijks werk en onze activiteiten in het perspectief van de komst van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Of we nu werkgever, zelfstandige of werknemer zijn, onze roeping om arbeid te verrichten vanuit onze plaats als verlost door Christus is dezelfde. Vandaar dat het GMV koos voor een verenigingsstructuur waarin werkgevers en werknemers naast elkaar staan en niet tegenover elkaar. Allen hebben dezelfde werkopdracht gekregen, dat staat centraal en niet rief we ondernemer of werknemer zijn, of we commercieel actief zijn of bij een not for profit organisatie werken. Hoewel de oprichters beseften dat dit een uiterste normatieve benadering is in deze gebroken wereld, was dat wel hun fundament. In de westerse wereld is het onderscheid tussen kapitaal en arbeid, tussen werkgever en werknemer de basis geweest voor het oprichten van vakbonden en werkgeversorganisaties. Daarmee is een door socialisten en later ook door liberalen, gecreëerde en georganiseerde tegenstelling een soort basisprincipe geworden. De socialisten baseren zich op hun theorie dat kapitaal (werkgevers) en arbeid (werknemers) per definitie tegengestelde belangen hebben. De socialisten trokken uit de misstanden die er waren de conclusie dat die

alleen opgelost konden worden door de eigen belangen van de werknemers als uitgangspunt te nemen. En daarmee was de keuze voor de conflicttheorie ook de keuze voor een verenigingsstructuur waarmee we een eeuw nadien nog zitten, namelijk werkgevers- en werknemersorganisaties die tegenover elkaar staan.

Christenen hebben steeds in de eenheid van de opdracht hun vertrekpunt genomen. In de vorige eeuw zijn ook organisaties opgericht waarvan beiden, werkgever en werknemer lid werden, maar de harde praktijk heeft een situatie gegeven waarin de christelijke werkgevers en werknemers in gescheiden bonden gingen opereren. Daarmee was een aanpassing aan de socialistische conflicttheorie een feit. De oprichters van het GMV wensten terug naar de Bron te gaan. Uitgaande van de gezamenlijke opdracht stond het persoonlijk lidmaatschap open voor zowel werkgevers, werknemers als zelfstandigen en werd in het bestuur waarin zowel werkgevers als werknemers zitting hadden, een beleid gevoerd. Dat was uniek in Nederland. En is het nog steeds, hoewel dit uitgangspunt van 'samen uit, samen thuis' in de Nederlandse arbeidsverhoudingen van toenemend belang is geworden.

Persoonlijk lidmaatschap

Over het persoonlijk lidmaatschap nog het volgende. Bij het CNV waren leden lid van een sectorale bond, bijvoorbeeld de politiebond, de industriebond etc. In het begin van de jaren vijftig, toen bezwaarde leden van het CNV, (latere GMV'ers) een principiële discussie met het bestuur wensten, kon het bestuur die feitelijk niet voeren omdat de aangesloten bonden het ledenbeleid bepaalden. De bezwaardci werden terugverwezen naar de bonden. De oprichters van het GMV wilden dat voor de toekomst in de eigen vereniging voorkomen. Dus

werd de keus gemaakt dat GMV-leden rechtstreeks lid werden en daarna in een afdeling en/of beroepskring werden ingedeeld. Ook deze structuur bestaat nog steeds. Personen die lid worden zijn rechtstreeks lid, dienen persoonlijk te onderschrijven en daarmee te steunen dat het GMV een beleid voert dat gefundeerd is op en daarmee toetsbaar is aan de Bijbel, waarvan de Drie Formulieren van Eenheid de hoofdsom leren. De grondslag voor het GMV - overigens spreken we in het GMV al vijftig jaar in de statuten over onze norm, die richting geeft aan ons beleid en handelen - werd de Bijbel en de belijdenisgeschriften. Dat is de enige bron die absolute waarde had en heeft. Een beroep op de Bijbel is doorslaggevend en van zwaarder gewicht dan elk beroep op een andere bron. Daarin nam het GMV afstand van toentertijd organisaties als het NCW en het CNV. Daar gebeurde en gebeurt veel goeds, maar de Bijbel is daar een van de bronnen, en niet de exclusieve. En dat was en is voor een christelijk vakverbond GMV fundamenteel te weinig. Dat onderschrijven de leden en dat beleid blijft ook als bijvoorbeeld de naam nog eens gewijzigd wordt. Met de catechismus zullen we altijd willen worden aangesproken op de vraag: waarom wordt gij christen genoemd? Een naam en een imago kunnen wijzigen, de Bron als norm niet.

Gezamenlijk: hulpbetoon

De gezamenlijkheid werd ook op het punt van de onderlinge hulp concreet vorm gegeven. Uit de opbrengst van de contributie werden leden die hulp nodig hadden ondersteund. Tienduizenden vragen over primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, duizenden verzoeken om intensieve ondersteuning zijn in de 50 jaar aan het GMV en aan GMV'ers gesteld. Leden hielpen elkaar, de bestuursleden van afdelingen, van beroepskringen, van het verbondsbestuur en leden die op specifieke gebieden kennis hadden. De belangen van de leden werden behartigd, zodat zij hun arbeid zo goed mogelijk konden verrichten. In tegenstelling tot andere bonden hebben de vele GMV-bestuursleden hiervoor nooit een honorering genoten. In de

tweede plaats hebben duizenden werkgevers en zelfstandigen via hun lidmaatschap het GMV financieel gesteund, zonder daarvoor zelf veel terug te ontvangen. De service aan de leden die werkgever of zelfstandige zijn is feitelijk nooit voldoende ontwikkeld. Het is opmerkelijk dat zolang zoveel loyaliteit is opgebracht. Dat geeft aan dat de identiteit van het GMV, terug naar de roots, door de leden beleefd wordt. Het zal een verrijking voor het GMV zijn indien we erin slagen voor (alle grote) groepen leden diensten te bieden die op hun specifieke situatie betrekking hebben.

Leden eerst

En daarmee kom ik op een andere keus die het GMV in 1952 heeft gemaakt. Het GMV is een instrument van de leden voor de leden. Het doel is de leden in hun werk en inkomen zo te ondersteunen dat ze hun persoonlijke roeping om in hun levensonderhoud te voorzien zo goed mogelijk kunnen invullen. Het gaat om toerusting van de leden, zodat ze zelf in hun werksituatie zo direct mogelijk invloed kunnen uitoefenen. Het GMV koos voor de individuele ledenservice en voor de maatschappelijke toerusting van de leden. Nu in de tijd van individualisering organisaties aan invloed inboeten, komt het des te meer aan op de kennis en vaardigheden van de leden zelf. Zij moeten in hun situatie zelf standpunten bepalen. Het GMV ondersteunt hen daarbij met informatie en trainingen. Maar nog veel belangrijker is het dat de leden, nu het weer aankomt op authenticiteit, op het overtuigend kunnen spreken vanuit de levende christelijk-sociale traditie, vanuit de kennis van de Bijbel een bijdrage leveren aan het ondernemingsbeleid.

Om samenleving en talenten

De bezinning nam en neemt in het GMV steeds een belangrijke plaats in. Boeken en brochures, Ambt & Plicht en Pleidooien vol. Maar ook het zeer bekende vrouwencongres elk voorjaar is daarvan een voorbeeld. Bezinning gericht op de leden, maar ook op het extern uitdragen van een gereformeerde en daarmee christelijke visie op sociale en economische vraagstuk-

ken. Het GMV wil niet alleen een professionele dienstverlener aan de leden zijn, maar acht zich mede verantwoordelijk om op het terrein van arbeid en inkomen te werken aan een ordening van de samenleving waarin tot Gods eer en ten dienste van de naaste gewerkt wordt. Altijd met het oog op anderen. Ook daarin gingen de oprichters terug naar de bron. Die houding van lankmoedigheid en van het ontwikkelen van talenten is reden waarom het GMV-beleid er niet op is gericht het onderste uit de kan halen voor een van de groepen, maar is gericht op een resultaat waarin alle partijen zich kunnen vinden. Niet door harde acties, maar door argumenten, niet door macht maar door overleg en eventueel arbitrage. De huidige ordening is niet onze ordening.

In de tweede plaats is er meer dan inkomensgericht vakbondsbeleid. Het gaat om de samenleving als geheel, om de diverse belangen en om aandacht voor de diversiteit in talenten van de personen. Vanuit de eigen verantwoordelijkheid van het individu vraagt het GMV consequent aandacht voor scholing, voor flexibiliteit, voor zorgverlof, voor vrijwilligerswerk. De mens is meer dan zijn werk en het werk is meer dan het salaris.

Vijftig jaar geleden zag de wereld er anders uit dan nu en als God de jaren geeft zal de situatie er over 50 jaar weer anders uitzien. En elke keer wordt aan een nieuwe generatie gevraagd vanuit het geloof antwoord te geven op vragen van de eigen tijd. De huidige leden leven in een andere tijd dan de leden in de jaren vijftig of zeventig. Een deel van de antwoorden die we geven is cultureel en tijdsbepaald. Bijvoorbeeld over bepaalde organisatievormen, over medezeggenschapsraden, over de AOW, over de WAO. Maar ik hoop dat duidelijk is geworden dat er ook uitgangspunten zijn die niet cultureel of tijdgebonden zijn. Dat zijn onder meer bovengenoemde uitgangspunten zoals die in 1952, levend in de christelijke traditie en bij een open Bijbel zijn geformuleerd.

Ds. H. Timmermans is voorzitter van het GMV en woont te Waddinxveen

Synode-impressies

De synode van Zuidhorn heeft zich in de voorbije week uitvoerig bezighouden met onderwerpen die het hart van de kerk raken: evangelieverkondiging, liturgie, gemeentetoerusting. Er is veel gesproken, nog meer geluisterd, en ook veel gesignaleerd. Er vielen ook enkele besluiten, maar de 'jantjes-ongeduld' (ik ken er zeker één) moesten nog even geduld hebben met de besluiten over 'de grote dingen'. Deze zaken moeten terdege worden voorbereid, aan alle kanten bekeken, evenwichtig overwogen en transparant gemaakt voor alle betrokkenen. Dat vergt tijd. Er dus geduld.

Over uitzenden gesproken

Intussen staat de term 'hemelmuziek' genoteerd als titel van deze impressie. Een woord dat preses ds. Groenenberg gebruikte in zijn openingstoespraak op 31 mei. Hij benadrukte onze opdracht om zowel persoonlijk als ook gezamenlijk als kerken te leven als een christelijk uitzendstation: **Laat** hemelse muziek horen! In je eigen omgeving als 'gewoon gemeentelid' en 'onbezoldigd evangelist', **maar ook** ver weg door met warme belangstelling het werk te steunen van zending en hulpverlening. Dus gaat het ook over de wens naar veel theologische studenten in binnen- en buitenland, over de toerusting van de gemeente, en dus ook over de erediensten van de thuiskerk. Want je mag van God een zendstation zijn – in eenvoud, maar ook in geleerdheid.

Maar: wil je gaan uitzenden, dan moet je eerst geluisterd hebben. Want de waarheid luistert nauw.

Een goede reorganisatie

In de sferen van het gereformeerde zendingswerk heeft zich de afgelopen jaren een fikse reorganisatie voorgedaan. Alle zendende kerken zijn gaan samenwerken in één deputaatschap - eindelijk, na 1951, toen op de synode van Kampen onze zending in brokken uiteen viel. De verbroekeling is ten einde. Nu zijn ook alle hulpverlenende instanties erbij ondergebracht die eerder zelfstandig als De Verre Naasten (DVN) opereerden, evenals deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken (RRK) die ook veel deden aan hulp aan gemeenten ver weg. Alle hier georganiseerde instellingen zijn nu onder één kerkelijk dak gekomen en dat zal zeker de samenhang en de daadkracht van het totale zendingswerk ten goede komen. Dr. L.J. Joesse was als deputaat erg dankbaar voor dit resultaat. En hij kon ook nog melden dat alle gewone activiteiten in zending en hulpverlening gewoon doorgegaan waren en dat men (in de 'overzeese gebieden') van de reorganisatieperikelen geen noemenswaardige last had ondervonden.

Een zaak die bij de nieuwe opzet van belang is, is de manier waarop men het geld wil binnenkrijgen: het accent zal vooral liggen op vrijwillige bijdragen en niet op vastgestelde bedragen (quo-

ta). De kerkmensen zullen direct hun verantwoordelijkheid voor het laten horen van de 'hemelse muziek' in verre landen moeten beseffen en in praktijk brengen. Dan is de reorganisatie pas echt geslaagd.

Enthousiaste IRTT-ers

Vrijdagmiddag en -avond was de synode gastvrouw van een twintigtal studenten (met hun Nederlandse begeleiders) uit Azië en Afrika die een paar weken een pittige trainingscursus volgen in Amersfoort. Die cursus gaat uit van het IRTT, het Institute of Reformed Theological Training, die een onderdeel is van de nieuw gevormde organisatie voor Zending en Hulpverlening. Een heel enthousiaste groep meest jonge mensen die in korte tijd een breed overzicht en een goed inzicht proberen te krijgen in de centrale thema's van de gereformeerde theologie. In de tafelgesprekken van de avondbroodmaaltijd werden stevige banden gelegd voor uitwisseling van zaken en ook van personen. Wat denkt u van die collega-ouderling die over een paar maanden op eigen gelegenheid naar India wil reizen om de studenten in eigen situatie te bezoeken? Waar doe je het voor? Het heeft vast en zeker te maken met die hemelmuziek. Die moet blijven klinken! Ook in al die Tandem die te maken hebben met bedreiging van hun kerk-zijn door (nee, niet eens zo zeer de Islam, maar) de charismatische bewegingen. Intussen was de eigen muzikale bijdrage van de

IRTT-studenten hartverwarmend.

Sabbat en zondag

Vrijdagavond begon de synode met de behandeling van revisieverzoeken die hetrekking hadden op besluiten van de vorige synode (Leusden 1999) over sabbat en zondag. Een niet gering aantal kerkleden was het oneens met de uitspraak van Leusden, waarin de zondag vanuit de Catechismus (Z.38) werd aangeduid als een Nieuwtestamentele rustdag die niet zozeer op een uitdrukkelijk gebod van God rust, maar volgens een goed kerkelijk gebruik is ingesteld en wordt gevierd. Daaruit meenden sommige kerkleden de conclusie te kunnen trekken dat het verrichten van allerlei werkzaamheden op zondag (ook niet-noodzakelijke werken) tot de mogelijkheden behoorde.

Immers, er was geen goddelijk verbod daartoe.

Deze ie bekritiseren benadering van de woorden van het vierde gebod is voor de Zuidhornse synode aanleiding geworden om te overwegen eerst studie te gaan verrichten naar de complete materie van 'sabbat en zondag' – zeker in relatie tot 'Leusden' en de daarmee samenhangende kerkelijke problematiek. In de actuele maatschappelijke verschuivingen.

Zodoende is het nog niet tot een afrondende besluitvorming gekomen t.a.v. deze revisieverzoeken.

Theologische Universiteit Kampen

Het was een groot rapport met veel bijlagen van deputaten-curatoren van de TU in Kampen dat op de agenda van de synode stond. Dankbaarheid voerde de boventoon ter synode voor alles wat Kampen betekent voor de

kerken. Op de eerste plaats de dienst aan de kerken zelf, maar tegelijk wil Kampen ook een bijdrage leveren in het wetenschappelijk theologisch onderzoek. In heide wil Kampen kwaliteit 'leveren', en daar is de organisatie van de universiteit dan ook helemaal op gericht. Daarbij is het de vraag of de mankracht voldoende is, zeker gelet op de blijvende erkenning als wetenschappelijk instituut door de overheid.

Doelen die men zich in de komende jaren in Kampen blijft stellen zijn o.m. de bevordering van de vitaliteit van de gereformeerde theologie, de samenwerking met Theologische Universiteit van de CGK te Apeldoorn en behalve de gewone opleiding tot predikant ook het postacademisch onderwijs ten dienste van hen die in het bijzondere ambt reeds dienen.

Bij dit alles is er intussen één toenemende zorg: er melden zich te weinig studenten aan! Het heeft wel alle aandacht van de TU om onder de VWO-ers op vaste tijden aan werving te doen!. Maar die zorg zou ook gedeeld moeten worden door de plaatselijke gemeenten, de kerkensaden, ouders van aankomende studenten – dus van heel de kerk. Opdat de hemelse klinken niet zullen verstillen...

GVI onder kerkelijk dak?

Dat het Gereformeerd Vormingsinstituut in de loop van meer dan 25 jaren een belangrijke bijdrage heeft geleverd in de geestelijke toerusting van kerken en kerkleden staat vast. Ook is het een feit dat het GVI er financieel niet rooskleurig voor staat. En tevens dat er gedacht wordt aan een reorganisatie, waarbij de belangrijkste onderdelen van het GVI overgenomen worden door een (reeds bestaand?) kerkelijk

deputaatschap. En dat wordt dan gefinancierd door een vaste bijdrage uit de kerkciii.

Tegen die gedachte werd door menig afgevaardigde wel wat bezwaar aangebracht, waarbij centraal stond de vraag of alle aangehouden vormingswerk wel tot de taak van de kerken mag worden gerekend.

De lijn die zich in de bespreking aftekende lijkt te gaan in de richting van een afslanking van het GVI, met daarin centraal het behoud van kerntaken die van directe betekenis zijn voor de kerken, dus Gemeenteopbouw. De beslissing over kerkelijke inkadering van dit instituut valt nog in de maand juni.

Het ordinarium: oud, maar verfrissend

Deputaten Erediensi presenteerden zaterdag bij monde van ds. T. Dijkema een beperkt aantal voorstellen en gedachten voor een verdere vernieuwing van de eredienst. Belangrijkste punt lijkt te worden de mogelijkheid tot invocering van het ordinarium. Dat is een oud-christelijke liturgie die door haar structuur mogelijkheden biedt voor een andere vorm van de eredienst. Onbekend maakt onbemind, dat hebben de deputaten wel gemerkt op de synode, maar daar willen ze graag wat aan doen. Want wie al eens een keer deze oude vormgeving in een eigen dienst heeft meegemaakt, zal er heel gauw een positief oordeel over uitspreken. En dat is dan – nota bene! – een 'goed gevoel' hij een 'oude liturgie'. Wat mij betreft: laat er maar gauw een prachtig stuk voorlichting komen zodat ook deze liturgie een vaste plaats gaat krijgen in de kerken. Want ook met deze zo vormgegeven eredienst zal de 'hemelse muziek' doordringen in de harten van haar toehoorders.

Tegen scheuren en breuken

De Gereformeerde Bond en de Confessionele Vereniging binnen de NHK stelden onlangs voor om niet te komen tot een fusie binnen Samcii op Weg, maar tot een unie. Wat hoopt men daarbij? Kees Posthumus geeft in *Woord en Dienst* van 27 april een verslag van een voorlichtingsbijeenkomst.

In de komende maanden moet het gebeuren. De classes van de NHK, of de gereformeerde classes moeten ervoor gaan zorgen, dat het Unie-voorstel op de agenda van de triosynode komt. Als tien classes dat willen, dan gebeurt het, hoe hoog of laag het triomoderamen ook springt. Om de classes hiervoor warm te krijgen, organiseren Rond en Vereniging drie voorlichtingsbijeenkomsten. Het voorstel wordt nog eens uiteengezet en gemotiveerd. Vragen worden beantwoord en tot slot klinkt het applê: neem nu in de classes uw verantwoordelijkheid. Of, met andere woorden: gebruik uw macht, het is nu of nooit. Die urgentie is, met het voornemen om vaart te zetten achter het SoW-proces, alleen nog maar dringender geworden.

Scheuren en breuken

Vanavond is kerkgebouw De Hoeksteen te Veenendaal de plaats voor een van de drie bijeenkomsten. Na een inleiding, bijbellesing, het zingen van een psalm en gebed vangt de avond aan. Waarom ook alweer dit voorstel en wat houdt het in? Ds. Kieskamp (GB) vat het kort samen: om scheuren en breuken te voorkomen. Als er nu een fusie zou komen, haken er onherroepelijk gemeenten af. Zij vinden de nieuwe SoW-kerk onder de maat van wat een belijdende kerk zou moeten vaststellen.

Eén van de pijnpunten is de

mogelijkheid die de kerkorde biedt, om homo- en lesbische relaties te zegenen. Het voorstel om het vooralsnog te houden bij een Unie van kerken betekent, dat de drie kerken in tact blijven. De SoW-gemeenten, in verregaande staat van hereniging, krijgen het gemakkelijker. Ze hoeven niet langer alles apart te doen. Maar de drie kerken achter, onder of boven de plaatselijk uniërende gemeenten blijven wél apart. Hoe dat kerkordelijk kan en moet, is nog niet uitgedacht. Trouwens, vroeg een der aanwezigen, dat van die dreigende *scheuren en breuken*, hoe welen we dat zo zeker?

Bondssecretaris Vergunst: dat weet je, als je je oor te luisteren legt bij het grondvlak van de kerk. Een grote gemeente, niet nader te noemen, schreei hem: 'We waren van goede wil en bereid ver te gaan, maar nu de kerk de Bijbel met voeten treedt, kunnen we niet langer zwijgen'. En zo zijn er meer dreigende afhakers.

De predikant van een kleine gemeente zegt: als SoW door gaat, haken er zo'n 35 incnsen af, einde predikantsplaats.

SoW-gemeenten

Het idee van fusie opgeven, zou een klap zijn in het gezicht van bestaande SoW-gemeenten, was steeds het standpunt van de kerkleiding. Bond en Vereniging scheppen duidelijkheid voor deze gemeenten. Weliswaar kunnen ze niet functioneren als één nieuwe SoW-gemeente, maar er kan wel meer dan nu.

Vergeleken met de nieuwe kerkorde is het een stap achteruit. Vergelijken met wat het nu is, betekent heffen stop vooruit. Liever nu een kleine stap vooruit en duidelijkheid, dan nog jaren voorttobben, dat is het argument waarmee Vereniging en Bond SoW-gemeenten achter hun voorstel willen krijgen.

G.J. van Middelkoop

meegelezen

Vierde kerk

'Het Unie-voorstel zorgt voor een vierde kerk, een kerk erbij in plaats van een hereniging', is een veelgehoord bezwaar van tegenstanders van de Unie. Dat is een grove misvatting, want dat willen wij per sé niet, zeggen de unionisten. De drie kerken blijven bestaan, de SoW-gemeenten vormen samen geen nieuwe, vierde kerk. De band met de moederkerk blijft formeel intact. Hoe kan het dan toch zijn, dat 'de anderen' zo blijven hameren op het ontstaan van een 'vierde kerk'?

De verdediging: 'Lezen ze wel wat er staat? Vaak lees je wat je lezen wilt. En dat gebeurt ook nu weer!'. Mij dunkt dat dit verwijt regelrecht terugkeert naar de Bond zelf. Lezen zij in de nieuwe kerkorde wel wat er staat? Vaak lezen mensen wat ze willen. Gebeurt dat ook nu weer?

Bezorgd

Het lijkt allemaal nogal organisatorisch, de vraag of er een unie of een fusie moet komen, maar dat is het allerminst. *Onder de organisatorische vraag ligt een diepe bezorgdheid over de geestelijke grondslag van de nieuwe kerk.* 'In de huidige conceptkerk orde herkennen wij ons niet, de grondslag ervan is niet goed. *Ons ideaal is een geestelijke eenheid in een werkelijk belijdende kerk.*' Het Unie-voorstel is dan ook geenszins bedoeld als een eindpunt. De bezinning die moet leiden naar een belijdende kerk moet doorgaan. 'Wat de eenheid betreft, is het een grote chaos. *Het enige dat ons kan redden, is het*

geestelijke gesprek, en dan hopen dat het leidt tot eenheid'.

De triosynode heeft de afgelopen jaren geprobeerd, de nodige waarborgen te stellen voor de vrijheid van de hervormd-gereformeerden. Het is niet voldoende: 'Dit is een soort vrijheid die wij niet begeren, want zij geldt voor iedereen'. Anders gezegd; en bijvoorbeeld: de vrijheid van de hervormd-gereformeerden om de vrouwen uit het ambt te weren, staat naast de vrijheid van anderen, om niet-heteroseksuele huwelijken te zegenen. En dat willen Bond en Vereniging niet. *Ze hebben een woord voor de kerk, zodat die kerk werkelijk*

belijgend wordt. Voor minder doen ze het niet.

Correct

Het Unie-voorstel is aangeboden aan het triomoderamen en toegestuurd aan 3200 classes en gemeenten. Het is aan de classes, om het voorstel al dan niet naar synodaal niveau te tillen. Kerkordelijk klopt dit allemaal, Bond en Vereniging kiezen voor de kerkelijke weg. De leiding van de kerk heeft inmiddels op een rijtje gezet, welke besluiten er de afgelopen jaren genomen zijn. Doel van dat overzicht is aan te tonen, dat het buiten de orde is om nu nog te praten over een

unie. De synode heeft steeds, in vol bewustzijn en consequent, de weg van de fusie gekozen. Het is niet juist om daarop terug te komen, aldus de kerkleiding. De komende maanden zal blijken, of het Bond en Vereniging lukt het Unievoorstel bespreekbaar te krijgen binnen de synode. Nu het triomoderamen voorgesteld heeft om haast te maken met de fusie, moeten Bond en Vereniging opschieten, om hun voorstel nog enige kans van slagen te geven.

(Inmiddels is besloten dat het voorstel binnenkort op synodaal niveau aan de orde zal worden gesteld).

Uw kerk Beter verzekerd!

1852 2002
150 jaar

Verzekeren van kerken en kerkelijke gebouwen is ons vak. Al **generaties lang**. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs 50% (!) van de premie. Is uw kerk nog niet door Donatus verzekerd? Vraag dan vandaag nog vrijblijvend een offerte aan.

optimale dekking
minimale premie

donatus

tel. 073-5221700

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen, www.donatus.nl